

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН СУДЬЯЛАР
КОЛЛЕГИЯСЫНЫН
АНЫКТАМАСЫ**

Дуйшенбек Текшербекович Зилалиевдин өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл
алуудан баш тартуу жөнүндө

2019-жылдын 4-июлу

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын төмөнкү курамы: Ч.А. Айдарбекова, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын катышуусунда Дуйшенбек Текшербекович Зилалиевдин кайрылуусун карап чыгып, төмөнкүлөрдү

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 20-июнунда Д.Т. Зилалиевдин Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 323-беренесин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө, 26-беренесинин 2-бөлүгүнө, 27-беренесинин 3-бөлүгүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп табуу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Кайрылууга ылайык 1997-жылдын редакциясындагы Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 308-1-беренесин (мыйзамсыз баюу) 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун негизинде Д.Т. Зилалиевдин үстүнөн кылмыш иши козголуп, анын натыйжасында айып коюлган.

Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин жаңы редакциясы 2017-жылдын 24-январында кабыл алынып, ал 2019-жылдын 1-январында күчүнө кирип, 1997-жылдын 1-октябрындагы редакциясы күчүн жоготкондугуна

карабастан, кайрылуучу өзүнүн үстүнөн жүргүзүлгөн жазыктык куугунтуктоо 2019-жылдын май айына чейин улантылып, аталган Кодекстин 323-беренесинде (мыйзамсыз баюу) каралган кылмышты жасады деп шектелгендиги жөнүндө билдирме 2019-жылдын 2-майында берилип, иш маңызы боюнча кароого райондук сотко өткөрүлгөндүгүн көрсөткөн.

Д.Т. Зилалиев белгилегендей, жазыктык процессте күнөөсүздүк презумпция шектүүнүн жана айыпталуучунун укуктарын сактоо маселесинде маанилүү кепилдиги жана адилет соттук териштирүүнүн милдеттүү түзүмү болуп, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинен келип чыгат. Бул презумпцияга ылайык күнөөсү мыйзамдуу тартипте далилденип жана соттун айыптоочу өкүмү менен белгиленгенче адам кылмыш жасоодо күнөөсүз болуп саналып, кылмыш жазасына туш боло албайт; эч ким кылмыш жасоодо өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөгө милдеттүү эмес; айыптоо мыйзамсыз жол менен алынган далилдерге жана божомолдорго негизделе албайт; бардык күмөн саноолор адамдын пайдасына чечмеленет; адамдын күнөөсүн далилдөө милдети мамлекетке жүктөлөт. Күнөөсүздүк презумпциясы тууралуу кепилдиктер Адам укуктарын жана негизги эркиндиктерин коргоо жөнүндөгү конвенциянын 6-беренесинин 2-пунктунда да каралган.

Жазыктык процессте инсандын укуктарынын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарынын маанилүү кепилдиги болуп өзүнө, үй-бүлө мүчөлөрүнө же жакын туугандарына карата көрсөтмө же түшүндүрмө берүүдөн баш тартуу үчүн адамды жоопкерчиликке тартууга жол берилбестик бекитилген. Бул кепилдик Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралып, бардык адамдарга карата тең деңгээлде колдонууга тийиш жана аны азайтууга же жокко чыгарууга жол берилбейт.

Кайрылуучу субъекти укуктун үстөмдүк принцибинин башкы элементинин бири болуп юридикалык аныктуулук саналып, укуктук ченемдин аныктуулук, ачыктык жана эки маанилүү эместик талаптарын сактоо жазыктык чөйрөдө анын спецификасын эске алуу менен өзгөчө

маанилүү, анткени жазыктык жоопкерчиликке тартууда адамдын укуктарын жана эркиндиктерин олуттуу чектөө менен байланыштуу болот деп эсептейт. Тактап айтканда, талаш жаратуучу ченемдин редакциясынын мааниси боюнча кылмыштын курамы мүлктү сатып алуу үчүн мыйзамдуу булактарды ырастабоо учурунда пайда боло тургандыгы байкалат да, мыйзамдуу жана мыйзамсыз булактар болуп эмне санала тургандыгы аныкталбайт.

Эгерде талашылып жаткан ченемде көрсөтүлгөн активдерди мүлккө сатып алуунун негизделгендигинин мыйзамдуулугу далилдер менен ырасталбаса, мындай баюу мыйзамсыз болуп, кылмыштын объективдүү тарабын түзөт. Башкача айтканда, кылмыш катары мыйзамсыз баюунун негизги белгиси катары мыйзам көрсөтүлгөн активдерди менчикке сатып алуунун негиздеринин мыйзамдуулугунун далилдеринин жоктугун аныктайт. Талашылып жаткан ченемдин диспозициясынын формулировкасы боюнча далилдердин жоктугу, мыйзамсыз баюу катары мындай кылмыштын курамынын объективдүү тарабынын адамдын аракетинде болушун таануу кылып, субъекттин активдерди менчикке сатып алышынын негиздеринин мыйзамдуулугун далилдер менен ырастоонун керектигин шарттайт.

Д.Т. Зилалиев Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жоболорун эске алып, конкреттүү адам тийиштүү активдерди менчикке сатып алуунун негиздеринин мыйзамдуулугунун далилдерин чогултууга милдеттүү субъект болуп, кандайдыр бир кылмышты, анын ичинде жогоруда аталган Кодекстин 323-беренеси менен каралган кылмышты жасоодо шектүү же айыпталуучу адам боло албайт деп эсептейт. Мында, адам өзүнүн күнөөсүздүгүнүн далилдерин өзүнүн каалоосу боюнча бере алат же бербейт, ал эми күнөөнү далилдөө айыптоо тарабына жүктөлөт.

Кайрылуучунун пикири боюнча, Мыйзамсыз баюу кылмыштын курамынын негизги белгисин процесстик иштин жыйынтыктары менен байланыштырат. Айыптоо тарабы менчикке активдерди сатып алуунун конкреттүү ыкмасын аныктоого көңүл бурбай коюшу мүмкүн. Бул айыптоочу тарапты да, коргоочу тарапты да дезориентациялайт, анткени

активдерди менчикке сатып алуу негиздердин мыйзамдуулугунун далилдеринин болушуна же жоктугуна концентрацияланган. Мыйзамсыз баюу кылмышынын курамы мындай активдерди менчикке сатып алуунун негиздеринин мыйзамдуулугунун далилдерин ырастоонун жоктугунда гана пайда болот, да айыптоо божомолдордо курула албай, мындай жагдай жазык-процесттик мыйзамдардын негизги принциптерине каршы келет. Мыйзамсыз баюунун курамы белгилүү эместикти камтыйт жана жагдайды талдоодо мыйзамсыз булактардан келип чыгышы далилденгенче ал чыныгы же жалган деп санала тургандыгын териштирүү мүмкүн эмес.

Кайрылуу субъекти менчикке активдерди мыйзамдуу негиздерде сатып алган, бирок мындай сатып алуунун негиздеринин мыйзамдуу ырасталышы жок адамды мыйзамсыз баюу үчүн жазык жоопкерчилигине тартылууга мүмкүн болуп калгандыгын белгилейт. Мындай сатып алуу далилдер менен ырасталышынын жоктугу, сатып алуунун мыйзамдуу эместигинин далили катары каралып, анын ээсинин аракеттери болсо - мыйзамсыз баюу катары квалификацияланышы мүмкүн.

Талашылып жаткан ченем активдерди менчикке сатып алуунун негиздеринин мыйзамдуулугуна күмөн саноолор олуттуу өлчөмдө бул адамдын пайдасына эмес чечмелениши мүмкүн жана анын мыйзамсыз байышынын ырастоосу катары каралышы мүмкүн, бирок Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 2-беренесине ылайык эч ким өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөгө милдеттүү эмес жана күнөөлүү экенине карата ар кандай шектенүү айыпталуучунун пайдасына чечмеленет.

Демек кайрылуучу, талашылып жаткан ченем ачыктык, тактык жана бир маанилүүлүк талаптарына ылайык келбейт, ошондуктан конституциялык укуктук үстөмдүлүк принцибинин түзүмү катары болуп саналган юридикалык аныкгуулукка каршы келет деп эсептейт.

Конституциялык көрүнүшкө өткөн мезгил маселелерин бузуу менен байланыштуу Жазык кодекстин 323-беренеси Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык жаңы милдеттерди же

оордотуучу жоопкерчиликти белгилөөчү мыйзам же башка ченемдик укуктук акты өткөн мезгилге карата колдонулбайт. Ушул конституциялык ченемге ылайык ченемдик укуктук акттын мезгилдеги аракети акт күчүнө кирген учурдан башталып, ал күчүн жоготкондо токтотулат деп түшүнсө болот.

Кайрылуунун пикири боюнча, талашылып жаткан ченемге тийиштүү маселелер боюнча жосундун кылмыштуулугу жана жазалуулугу жосун жасалган убакытта колдонулган мыйзам менен аныкталып, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 28-беренесинин 1-беренесине ылайык адамдын жоопкерчилигин белгилөөчү же оорлотуучу мыйзам өткөн мезгилге карата колдонулбайт.

Мындан тышкары, кайрылуу субъекти Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине жана Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине кайрылып, алардан алган каттарды кайрылуусунда өзүнүн көз карашын негиздөөчү далилдер катары көрсөткөн.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, кайрылуу субъекти Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 323-беренесин Кыргыз Республикасынын конституциясына ылайык келбейт деп таанууну суранат.

Ошону менен бирге, Д.Т. Зилалиев 2019-жылдын 2-июлунда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына өзүнүн өтүнүчүнө толуктоо менен кайрылган. Анда кайрылууда көрсөтүлгөн талаптар менен бирге Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 323-беренесин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 6-бөлүгүнө дагы карама-каршы келет деп табуу жөнүндө талабы көрсөтүлгөн.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы кайрылууну жана ага тиркелген материалдарды изилдеп чыгып, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 2-бөлүгүнүн негизинде текшерүүнү жүргүзгөн судья Ч.А. Айдарбекованын маалыматын угуп, төмөнкү тыянакка келди.

Конституциялык контролдун укуктук маңызы болуп, конституциялык принциптерге жана орнотмолорго каршы коомдук мамилелерди укуктук жөнгө салууну тастыктаган укуктук мүнөздөгү ынандыруучу жүйөлөрдүн болуусунда ченемдик укуктук актылардын же алардын бөлүктөрүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарына ылайык келүүсүн текшерүү саналат.

Ушуга байланыштуу, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамда Конституциялык палатага болгон кайрылууну тариздөөгө жана арыздануучу койгон маселе боюнча анын көз карашын негиздөөгө болгон бир катар талаптар караштырылган (20, 24, 25 жана 28-беренелер).

Аталган конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5-пунктуна ылайык эгерде кайрылууда көрсөтүлгөн маселенин конституциялуугу Конституциялык палата тарабынан текшерилсе жана анын өз күчүн сактаган актысы бар болсо коллегия кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн 2014-жылдын 25-июнундагы Чечими менен мыйзамсыз баюу маселесин текшерип чыгып, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнүн диспозициялары Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 26-беренесинин 2, 4-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп тааныган жана бул Чечим өз күчүн сактайт.

Ошону менен бирге, талашылып жаткан ченемдин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө, 26-беренесинин 6-бөлүгүнө, 27-беренесинин 3-бөлүгүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп табуу жөнүндө кайрылуу субъектинин талаптары боюнча судьялар коллегиясы төмөнкүнү белгилейт.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 24-беренесинин 2-

бөлүгүнө, 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 9-пунктуна ылайык мыйзамдын жана башка ченемдик укуктук актынын Конституцияга ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу - ишти кароого негиз болуп эсептелет, арыздануучу өз кайрылуусунда ал койгон маселе боюнча көз карашын жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын тиешелү ченемдерине шилтеме келтирүү менен анын укуктук негиздемесин көрсөтүүгө милдеттүү.

Ал эми, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгү, 26-беренесинин 6-бөлүгү, 27-беренесинин 3-бөлүгү, 28-беренесинин 1-бөлүгү бир эле укук бузгандык үчүн эч ким кайра юридикалык жоопкерчилик тартпоо; мыйзам өткөн мезгилге карата колдонулбоо; мыйзамда каралган учурларда адам сот арачыларынын катышуусу менен ишти сотто каратуу жөнүндө принциптерин камтыйт, жана алардын мазмуну талашылып жаткан укуктук ченем менен айкалышында тастыктаган укуктук негиздемеси жоктугуна байланыштуу жогоруда аталган күмөндүүлүктү жаратпайт.

Мындан тышкары, Д.Т. Зилалиевдин өтүнүчү жогоруда аталган «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 3-пунктунда ылайык кайрылуу тараптын Конституциялык палатада иш жүргүзүүгө ыйгарым укуктарга ээ болбогон өкүлү тарабынан берилсе судьялардын коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат. Аталган конституциялык Мыйзамдын 32-беренесинин 2-бөлүгүндө тараптар өз ишин жеке же өздөрүнүн өкүлдөрү аркылуу алып барышы мүмкүн, бирок өкүлдөрдүн ыйгарым укуктары Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексинде каралган тартипте жол-жоболоштурулат деп көрсөтүлгөн.

Жогоруда аталган тыянактардын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 2-бөлүгүн, 3-бөлүгүнүн 1, 3, 5-

пунктарын, 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы

А Н Ы К Т А Д Ы:

1. Дуйшенбек Текшербекович Зилалиевдин өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылсын.

2. Өтүнүч жана ага тиркелген материалдар арыздануучуга кайтарылып берилсин.

3. Аныктама Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттанылышы мүмкүн.

Судьялар коллегиясы:

Ч.А. Айдарбекова

К.М. Киргизбаев

А.О. Нарынбекова